

**Vabariigi Valitsuse määruse „Haanja looduspargi kaitse-eeskiri“
eelnõu
SELETUSKIRI**

1. Sissejuhatus

Looduskaitseseaduse § 10 lõike 1 kohaselt on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala määrusega kaitse alla ning kehtestada ala kaitsekord. Haanja looduspark on moodustatud keskkonnaministri 19. aprilli 1991. a määrusega nr 12 „Haanja Looduspargi formeerimine juriidiliseks isikuks“ Haanja maastikukaitseala baasil, mis oli asutatud Eesti NSV Ministrite Nõukogu 24. septembri 1979. a määrusega nr 497 „Looduskaitsealade edasise väljaarendamise kohta“. Vastavalt looduskaitseseaduse § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni looduskaitseseaduse alusel kehtestatakse uued kaitse-eeskirjad. Käesoleva määrusega laiendatakse olemasolevat kaitseala ning kehtestatakse uus kaitse-eeskiri. Haanja looduspark on sealsete loodusväärtuste tõttu arvatud üleeuroopalise kaitstavate alade võrgustiku Natura 2000 alade hulka.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti Tartu-Jõgeva regiooni looduskaitse bioloog Toomas Hirse (5530291, toomas.hirse@keskkonnaamet.ee), Keskkonnaameti Põlva-Valga-Võru regiooni looduskasutuse spetsialist Silver Näkk (5030785, silver.nakk@keskkonnaamet.ee), looduskaitse bioloog Margus Muts (53308383, margus.muts@keskkonnaamet.ee), kaitse planeerimise peaspetsialist Taavi Tattar (53306820, taavi.tattar@keskkonnaamet.ee) ning kaitse planeerimise spetsialist Jaanus Tanilsoo (7823605, jaanus.tanilsoo@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud õigusosakonna jurist Kadri Tubli (tel 6260751; kadri.tubli@envir.ee).

2. Eelnõu sisu

Kaitseala eesmärk on:

- tagada Eesti kõrgeima kuhjelise saarkõrgustiku, loodus- ja pärandkultuurmaastike, looduse mitmekesisuse, maastikuilme ja -vaadete, senise maakasutuse, asustusstruktuuri, ning taluarhitektuuri säilimine, ning kaitsealuste liikide kaitse.
- kaitsta nende liikide elupaiku, mida nõukogu direktiiv 79/409/EMÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta nimetab I lisas. Need liigid on: I kategooria kaitsealused liigid; valgeselg-kirjurähn (*Dendrocopos leucotos*) ja laanerähn (*Picoides tridactylus*), mis on ühtlasi II kategooria kaitsealused liigid; laanepüü (*Bonasia bonasia*), roo-loorkull (*Circus aeruginosus*), rukkirääk (*Crex crex*), musträhn (*Dryocopus martius*), väike-kärbsenäpp (*Ficedula parva*), värbkakk (*Glaucidium passerinum*), sookurg (*Grus grus*), punaselg-õgija (*Lanius collurio*), nõmmelõoke (*Lullula arborea*), hallpea-rähn (*Picus canus*), täpikhuik (*Porzana porzana*), händkakk (*Strix uralensis*), mis on III kategooria kaitsealused liigid.
- kaitsta elupaigatüüpe, mida Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta nimetab I lisas. Need elupaigatüübid on: liiva-alade vähetoitelised järved (3110)³, vähe- kuni kesktoitelised mõõdukalt kareda veega järved (3130), vähe- kuni kesktoitelised kalgiveelised järved (3140), looduslikult rohketoitelised järved (3150), huumustoitelised järved ja järvikud (3160), jõed ja ojad (3260), kuivad nõmmed (4030), kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210*), liigirikkad

niidud lubjavaesel mullal (6270*), niiskuslembesed kõrgrohustud (6430), lamminiidud (6450), aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510), rabad (7110*), siirde- ja õõtsiksood (7140), nõrglubja-allikad (7220*), liigirikkad madalsood (7230), liivakivipaljandid (8220), vanad loodusmetsad (9010*), vanad laialehised metsad (9020*), rohunditerikkad kuusikud (9050), okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatistel (sürjametsad) (9060), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*), siirdesoo- ja rabametsad (91D0*);

- kaitsta nende liikide elupaiku, mida nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta nimetab II lisas. Need liigid on: harivesilik (*Triturus cristatus*), mis on ühtlasi II kategooria kaitsealune liik, harilik hink (*Cobitis taenia*), harilik vingerjas (*Misgurnus fossilis*), rohe-vesihobu (*Ophiogomphus cecilia*), saarmas (*Lutra lutra*) ja karvane maarjalepp (*Agrimonia pilosa*), mis on ühtlasi III kategooria kaitsealused liigid, ning paksukojaline jõekarp (*Unio crassus*).

Kaitseala on tsoneeritud kolmeteistkümneks sihtkaitsevööndiks (7 hooldatavat ja 5 looduslikku sihtkaitsevööndit) ja viieks piiranguvööndiks. Kaitsealal kehtivad looduskaitsealuses sätestatud piirangud selles määruses ettenähtud erisustega. Kaitseala valitseja on Keskkonnaamet.

Piiranguvöönd on kaitseala osa, kus asuvad väärtused, mis ei vaja looduskaitsealuse kohast sihtkaitsevööndi režiimi. Piiranguvöönd on puhverala sihtkaitsevöönditele, mistõttu peab võimaldama liikidele levimisvõimalusi kaitseala tuumikalade (sihtkaitsevööndite) vahel, et säiliks haruldaste ja kaitsealuste liikide populatsioonide elujõulisus. Seetõttu on oluline, et piiranguvööndi metsi majandamise käigus ei muudetaks üheülbalisteks ning säiliks piiranguvööndi metsades antud kasvukohatüübile iseloomulik loodusemetsa struktuur. Samuti peab mitmekesisus säilima ka maastikulisel tasandil. Selle saavutamiseks ongi oluline säilitada niipalju kui võimalik piiranguvööndi metsade vanuse ja liikide mitmekesisus.

KAITSEALA KAITSEKORD

Inimestel on lubatud viibida, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi kogu kaitsealal. Haanja looduspark on suure rekreatsiooniväärtusega ning inimeste viibimine ning metsa erinevate saaduste korjamine ei kahjusta koosluste ja liikide soodsat seisundit. Muude metsa kõrvalsaaduste all peetakse silmas metsasaadusi v.a seened ja marjad, nagu näiteks käbid, taimed, seemned jms, mille kogumine on lubatud vähesel määral, samas on tuleb tagada metsaökosüsteemi soodne seisund ja kahjustamatus. Ala on kõrge külastatavusega, pikaajaliste traditsioonidega puhke- ja virgestusala nii kohalike, läbiümbruse elanike ning külaliste hulgas. Haanja loodusparki läbib hulgaliselt matka- ja spordiradu ning kogu ala esteetiline väljanägemine mõjutab olulisel määral ala külastaja suhtumist loodusesse.

Kaitsealal on lubatud jahipidamine ja kalapüük. Kaitsealal asub Võru, Vastseliina, Haanja, Rõuge, Ruusmäe ja Viitina jahipiirkond. Jahi pidamine jahiseaduse ja jahieeskirja alusel ei sea ohtu kaitseväärtuste soodsa seisundi säilimist. Ka kalapüügile ei ole lisaks kehtivatele õigusnormidele lisatud eripiiranguid, sest mõju kaitseväärtuste säilimisele puudub või on lubatud piirides.

Füüsilise isiku või eraõigusliku juriidilise isiku omandis oleval kinnisasjal viibimine on lubatud, arvestades asjaõigusseaduses ja looduskaitseaduses sätestatud. Kaitsealal on palju eramaid, millel viibimist kaitse-eeskirjaga ei täpsustata, kuna see on kaitseväärtuste soodsa seisundi tagamiseks piisaval määral asjaõigusseaduses ja looduskaitseaduses reguleeritud.

Telkimine ja lõkke tegemine on kaitsealal lubatud kinnisasja omaniku või valdaja loal, välja arvatud käesoleva määrusega sätestatud juhtudel sihtkaitsevööndites ning kinnisasja omaniku ja kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud kohtades, välja arvatud käesoleva määrusega sätestatud juhtudel sihtkaitsevööndites. Ettevalmistatud kohaks on parkla, käimla ja prügikogumise võimalusega ala. Piiranguvööndis asuva kinnisasja omaniku või valdaja loal toimuva telkimise ja lõkke tegemise seaduspärasuse ja ohtlikkuse osas vastutab loa andja. Sihtkaitsevööndis on telkimine ja lõkke tegemine lubatud üksnes ettevalmistatud ja kaitseala valitseja poolt tähistatud kohtades. Piirangu eesmärgiks on vähendada koordineerimata turismi ja looduses viibimise mõju ala esteetilistele ja loodusväärtustele.

Kaitsealal on lubatud sõidukiga sõitmine arvestades alljärgnevat tingimusi:

- 1) Mootorsõidukiga sõitmine väljaspool teid ja maastikusõidukiga sõitmine on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitse-eeskirjaga lubatud tegevustel, kaitseala kaitse korraldamise ja valitsemisega seotud tegevusel, liinirajatiste hooldamiseks vajalikel töödel, metsa- ja põllumajandustöödel;**
- 2) muudel juhtudel on mootorsõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine väljaspool teid lubatud kaitseala valitseja ja kinnisasja valdaja nõusolekul.**

Kaitseala maastik on tallamis- ja erosioonitundlik, ennekõike kungastevaheliste nõgude märgadel niitudel ning mäe- ja oruveergudel, mida võib kahjustada sõidukitega ja maastikusõidukitega sõitmine väljaspool teid. Erisus on seatud järelevalve- ja päästetöödele, kaitseala valitseja poolt kooskõlastatud ja korraldatavatele töödele, kaitseala valitseja poolt kooskõlastatud liinirajatiste hooldamiseks vajalikele töödele ning metsa- ja põllumajandustööde tegemiseks. Õuealal on sõidukite ja maastikusõidukitega sõitmine lubatud, kaitse-eeskiri selleks erisusi ei sea. Kaitseala valitseja kooskõlastab mootorsõiduki ja maastikusõidukiga sõitmise väljaspool teid juhul, kui tegevus ei kahjusta kaitseväärtustuse säilimist. Lisaks kaitseala valitseja kooskõlastusele peab mootorsõiduki või maastikusõidukiga sõitjal olema ka kinnisasja valdaja nõusolek.

Kaitseala veealal on keelatud sisepõlemismootoriga veesõidukiga sõitmine, välja arvatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel. Haanja looduspargis asuvad veekogud on enamasti väiksepeindalised ja kuuluvad kaitstavate Natura elupaigatüüpide hulka. Vähendamaks mõju veealade elustikule on keelatud sisepõlemismootoriga sõidukite sõitmine, välja arvatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel.

Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud:

- muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja kõlviku sihtotstarvet;
- koostada maakorralduskava ja teostada maakorraldustoiminguid;
- kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut;
- anda nõusolekut väikeehitise, sealhulgas paadisilla ehitamiseks;
- anda projekteerimistingimusi;
- anda ehitusluba;
- rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee-erikasutusluba, ehitusluba või nõusolekut väikeehitiste ehitamiseks.

Tegemist on looduskaitseadusest (§ 14) otsekohalduvate piirangutega, mille eesmärgiks on kaitseala valitseja kaalutusotsusega hinnata ning vajadusel vähendada nimetatud tegevuste negatiivset mõju kaitse-eesmärkidele.

Sihtkaitsevööndis on lubatud kuni 60 osalejaga rahvaürituse korraldamine, selleks kaitseala valitseja nõusolekul ette valmistatud ja tähistatud kohas. Rohkem kui 60 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ette valmistatud ja tähistatud kohas ning rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Ettevalmistatud koht on ala, kus on korraldatud parkimine, prügikogumine ja olemas WC kasutamise võimalus. 60 osaleja piir on olemasolevate piirangute analüüsil saadud määr, mille juures tekkiv mõju loodusväärtustele on minimaalne. Kaitseala valitseja kaalutusotsus on vajalik hindamiseks üle 60 osalejaga rahvaürituste mõju loodusväärtuste säilimisele konkreetses kohas.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud olemasolevate ehitiste ja maaparandussüsteemide hoiutööd ning veerežiimi taastamine.

Piirangu eesmärgiks on anda kaalutusotsuse tegemise võimalus olemasolevate ehitiste, sealhulgas sihtkaitsevööndis asuvate vesiehitiste, teede, rekreatsioonirajatiste ja Põllumajandusametis arvel olevate maaparandussüsteemide hoiutööde juures. Veerežiimi taastamine on peamiselt seotud kopratammide likvideerimisega. Kaalutusotsuse juures on oluline tähelepanu pöörata, kas tegemist on hooldatava või loodusliku sihtkaitsevööndiga. Looduslike sihtkaitsevööndite eesmärgiks on ökosüsteemi areng läbi loodusliku protsessi, mille üheks loomulikuks osaks on ka kobras.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud Munamäe, Kütioru, Ööbikuoru, Sitikaoru sihtkaitsevööndis kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus. Praegu teadaolevatest kaitsealustest liikidest võivad nimetatud sihtkaitsevööndites elutingimuste säilitamiseks vajalikke tegevusi vajada harilik kobarpea, must-toonekurg, II ja III kaitsekategooria käpalised ja brauni astelsõnajalg. Teostatavad tegevused peavad tuginema kas liigi tegevuskavale või kaitsekorralduskavale.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud Hinni, Munamäe, Tallikõso, Sitikaoru, Ööbikuoru, Vaskna ja Rogosi sihtkaitsevööndis metsakoosluse kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile, kusjuures kaitseala valitsejal on õigus esitada nõudeid raieliigi, -aja ja -tehnoloogia, metsamaterjali

kokkuveo ning puistu koosseisu ja täiuse osas. Haanja metsamaastik on väga mitmekesine, mistõttu võivad vanad metsaosad vahelduda nooremate metsadega, kus jätkusuutliku metsaelustiku ja loodusmetsastruktuuri tagamiseks on vaja teatud juhtudel majandatud metsade looduslikkust taastada ja tõsta sellega kaitseala looduskaitselisi väärtusi. Teostatav tegevus peab tuginema kaitsekorralduskavale.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud rajatiste püstitamine Tuhkrijärve, Ööbikuoru ja Munamäe sihtkaitsevööndis. Mujal on rajatiste püstitamine lubatud kaitseala ning õppe- ja matkaradade tarbeks. Tuhkrijärve, Ööbikuoru ja Munamäe sihtkaitsevööndis asuvad turismi ja rekreatsioonirajatised, kus teatud juhtudel võib osutada vajalikuks rajatiste püstitamine olemasoleva infrastruktuuri säilitamiseks ja arendamiseks. Teistes sihtkaitsevööndites on rajatiste püstitamine lubatud vaid kaitseala ning õppe- ja matkaradade tarbeks. Loodushariduslike rajatiste püstitamisel sihtkaitsevöönditesse tuleb kaaluda nende mõju kaitse-eesmärkidele ning eesmärgiks oleva loodusväärtuse tutvustamise vajadust.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud tehnovõrgu rajatiste püstitamine kaitsealal paikneva kinnisasja või kaitseala tarbeks. Tehnovõrk on ehitise piires ehitise toimimiseks ja ohutuse tagamiseks vajalike seadmete või kommunikatsioonide kogum koos nende toimimiseks vajalike konstruktsioonelementidega. Punkti eesmärgiks on anda võimalus kaaluda tehnovõrgu võimalikku püstitamist sihtkaitsevööndisse. Regulatsiooni puudumisel oleks nimetatud tegevus keelatud, mis oleks põhjendamatult range piirang.

Sihtkaitsevööndis on keelatud majandustegevus ja loodusvarade kasutamine, välja arvatud käesoleva eelnõu § 4, 9 ja 11 lubatud tegevus. Haanja looduspargi sihtkaitsevööndite eesmärgiks on väljakujunenud ja kujundatavate looduslike ja poollooduslike koosluste säilitamine. Mõlema tegevuse keelustamine, välja arvatud kaitse-eeskirjas toodud erandid, on vajalik koosluste säilitamiseks, et vältida otsest ja kaudset mõju.

Sihtkaitsevööndis on keelatud uute ehitiste püstitamine, välja arvatud § 9 lõike 3 punktides 4 ja 5 nimetatud ehitiste püstitamine. Paragrahvi 9 lõike 3 punkti 4 kohaselt on kaitseala valitseja nõusolekul Tuhkrijärve, Ööbikuoru ja Munamäe sihtkaitsevööndis lubatud rajatiste püstitamine. Mujal on rajatiste püstitamine lubatud kaitseala ning õppe- ja matkaradade tarbeks. Paragrahvi 9 lõike 3 punkti 5 kohaselt on kaitseala valitseja nõusolekul sihtkaitsevööndis lubatud tehnovõrgu rajatiste püstitamine kaitsealal paikneva kinnisasja või kaitseala tarbeks. Muudel juhtudel on ehitiste püstitamine keelatud, sest ehitustegevus mõjutab oluliselt looduskoosluste seisundit, millest tulenevalt ei ole võimalik tagada kaitse-eesmärgi saavutamist. Vanade loodusmetsade soodne seisund säilib vaid juhul, kui metsad arenevad looduslikult ja puutumatusena.

Sihtkaitsevööndis on keelatud telkimine ja lõkke tegemine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja poolt tähistamata kohtades. Ettevalmistatud kohaks on parkla, käimla ja prügikogumise võimalusega ala. Piirangu eesmärgiks on vähendada koordineerimata turismi ja looduses viibimise mõju ala esteetilistele ja loodusväärtustele.

Piiranguvööndis on lubatud majandustegevus. Piiranguvöönd on kaitseala osa, kus majandustegevus on lubatud mõningate erisustega. Oluline on tagada kaitseväärtuste säilimine ning soodne seisund. Kaitseala valitseja osaleb tegevuste kavandamisel ja teostamise planeerimisel.

Piiranguvööndis on lubatud kuni 100 osalejaga rahvaürituse ning kaitseala valitseja nõusolekul rohkem kui 100 osalejaga rahvaüritus korraldamine selleks ettevalmistamata kohas. Eestis kehtivat õiguskorda ja head tava järgivad kuni 100 osalejaga rahvaüritused ei ületa koormustaluvuse piiri piiranguvööndi kaitseväärtustele. Rohkem kui 100 osalejaga ürituste korral on vajalik kaitseala valitseja nõusolek, et oleks võimalik analüüsida ning vajadusel seada tingimusi rahvahulga mõju vähendamiseks piiranguvööndi loodusväärtustele.

Piiranguvööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud raadamine. Piiranguvööndis on poollooduslike koosluste esinemisaladel vajalik nende ilma ja liigikoosseisu säilimist tagav tegevus nagu niitmine, loomade karjatamine, puu- ja põõsarde kujundamine ja harvendamine või raadamine. Raadamine on oluline võimalus puurinde raiumiseks mittemetsamajanduslikul eesmärgil. Raadamine võimaldab metsa raiuda sätestatud raievanusest nooremana ja peenemana. Lisaks ei teki raadatud alal kohustust metsa uuendada.

Piiranguvööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud puuvõrade või põõsaste kujundamine ning puittaimede istutamine ja raie Pargi piiranguvööndis. Pargi piiranguvööndi eesmärk on Viitina, Uue-Saaluse ja Rogosi kaitseala pargi kaitse. Regulatsioon on vajalik ajalooliselt kujunenud planeeringu, dendroloogiliselt, kultuurilooliselt, ökoloogiliselt, esteetiliselt ja puhkemajanduslikult väärtusliku puistu ning pargi- ja aiakunsti hinnaliste kujunduselementide säilitamiseks koos edasise kasutamise ja arendamise suunamisega.

Piiranguvööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud uue maaparandussüsteemi ja veekogu rajamine. Haanja looduspargi piiranguvööndis asuvad mitmed niisketes kasvukohtades levivad metsa- ja niiduelupaigad. Nende degradeerumise üks põhjuseid on olnud maaparandus, mistõttu on oluline hinnata maaparandussüsteemi rajamise mõju kaitse-eesmärgiks olevatele elupaikadele. Veekogu rajamisel tuleb lisaks elupaikadele tähelepanu pöörata ka vee-elustiku liikidele ja maastikuilmele, et kaitseala valitsejal oleks kaalutusotsuse juures võimalus selgitada ja vajadusel seada tingimusi maastikuilme säilitamise ja kaitsealuste vee-elustiku liikide elupaiganõudluse kohta.

Piiranguvööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud veekogu veetaseme ja kaldajoone muutmine. Paljud veekogud Haanja looduspargis on inimtekkelised, mistõttu nimetatud tegevuste lausaline keelustamine ei ole põhjendatud. Olenemata sellest, kas tegevusi planeeritakse looduslikus või tehisveekogus, võib kaldajoone suuremahuline muutmine kaasa tuua maastikupildi olulise muutuse. Lisaks avaldab kaldajoone ja veekogu veetaseme muutmine mõju väljakujunenud vee-elustikule. Mitmete vee-elustiku liikide Eesti populatsiooni kõige esinduslikumad elupaigad asuvad Haanja looduspargis (harivesilik, mudakonn), mistõttu on oluline teavitada ja seada vee-elustikku säästvaid ja võimalusel ning vajadusel nende elutingimusi soodustavaid tingimusi.

Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud uuendusraie, välja arvatud Pargi piiranguvööndis, kõvalehtpuupuistutes ja pärnikutes. Pargi piiranguvööndi regulatsiooni eesmärgiks on tagada ajalooliselt kujunenud planeeringu, dendroloogiliselt, kultuurilooliselt, ökoloogiliselt, esteetiliselt ja puhkemajanduslikult väärtusliku puistu ning pargi- ja aiakunsti hinnaliste kujunduselementide säilimine. Uuendusraie on vastuolus nimetatud eesmärgi saavutamiseks. Raie Pargi piiranguvööndis on reguleeritud eraldi.

Haanja looduspargi piiranguvööndis fragmentidena esinevad kõvalehtpuu puistud ja pärnikud on jäänukid soojemast ja niiskemast atlantilisest kliimaperioodist. Eesti teistest metsakooslustest erineb nende taimkate peamiselt alustaimestikust kasvavate arvukate nemoraalsete (parasvöötme laialehiste metsadele omaste) liikide poolest. Kaitsmaks neid liike ja Eesti metsades haruldast kooslust on nendes keelatud uuendusraie.

Uuendusraiate tegemisel peab piiranguvööndis arvestama järgmisi tingimusi:

- **lageraiet on lubatud teha kuni 1 ha suuruse langina;**
- **turberaie liikidest on lubatud aegjärgne raie ja häilraie kuni 5 ha suuruse langina, kusjuures tuleb säilitada puistu liikide mitmekesisus;**
- **Männikute, kuusikute, kaasikute, haavikute ja sanglepikute uuendusraielangil tuleb elustiku mitmekesisuse tagamiseks säilitada kasvavaid ja/või surnud puid tüvepuidu kogumahuga vähemalt 20 tm/ha. Elustiku mitmekesisuse tagamiseks jäetavad säilikpuud valitakse erinevate puuliikide esimese rinde suurima diameetriga puude hulgas, eelistades kõvalehtpuid, mände ja haabasid, samuti eritunnustega nagu põlemisjälgede, õõnsuste, tuuleluudade või silmapaistvalt laia võraga puid. Elustiku mitmekesisuse tagamiseks jäetavad puud koristamisele ei kuulu ja jäävad metsa alatiseks.**

Lageraie lubamise eesmärgiks on ennekõike anda võimalus metsa majandamiseks kuusikutes, kus metsamajanduslikult ja metsakaitseliselt pole turberaie kasutamine otstarbekas. Samuti on mõistlik lubada lageraiet hall-lepikutes ja haavikutes, sest nende puistute eluiga on väiksem ja loodusliku uuenduse teke kätke või juurevõsust kiire. Maksimaalselt 1 ha suuruse langi valikul sai määravaks optimaalsus loodusliku mitmekesisuse ja maastikuilme säilimise eesmärgist lähtudes.

Turberaietest on lubatud aegjärgne ja häilraie ning keelatud veerraie. Veerraiet tehakse Eesti metsades väga harva ning üldjuhul kaitsemetsades välditakse. Oluline on turberaiate käigus jälgida, et ei kujundataks puhtpuistuid.

Haanja looduspargis esinevad valdavalt viljakatel muldadel kasvavad salu- ja laanemetsad. Tuginedes Asko Lõhmuse uurimisrühma poolt tehtud uuringute tulemustele, ulatub looduslike metsade surnud puidu osakaal laane- ja salumetsades keskmiselt 150 tm/ha. Liigirikkuse säilitamise seisukohalt on määrav eelkõige säilikpuude, seal hulgas ka surnud puidu maht, mitte aga arv. Kusjuures säilikpuude vajak on liigiti üpris erinev. Näiteks on Per Angelstami töörühm Rootsist leidnud valgeseelg-kirjurähni elupaiga nõudlust uurides, et metsamaastikul peaks olema vähemalt 20 tm/ha üle 10cm läbimõõduga seisvat surnud puitu, et tagada sellele konkreetsele liigile sobilik elupaik (Angelstam et al. 2003, "Habitat thresholds for focal species at multiple scales and forest biodiversity conservation - dead wood as an example. - Annales Zoologici Fennici 40: 473-482.). A. Lõhmuse töögrupi esialgsete

tulemuste põhjal võime täna väita, et torikseente üldise liigirikkuse seisukohast on oluline üle 10 cm diameetriga lamapuidu iga lisanduv tihumeeter, kuni üldmahuni vähemalt 25 tm/ha (K. Kohv, 2009, Eesti metsade elurikkus – tänane olukord ning eesmärgid ja lahendused järgmiseks kümneks aastaks, lk 48-64). Arvestades eelöeldut tuleb elustiku mitmekesisuse tagamiseks säilitada kasvavaid ja/või surnuid puid tüvepuidu kogumahuga 20 tm/ha.

Hoiuküla, Pärandmaastiku, Tavaala ja Keskusala piiranguvööndis on olemasoleval hoonestusalal lubatud väikeehitiste püstitamine, mis ei nõua “Ehitusseadusest” tulenevalt kohaliku omavalitsuse kirjalikku nõusolekut. Väikeehitiste püstitamine olemasoleval hoonestusalal ei mõjuta oluliselt välja kujunenud hoonestusmustrit. Hoonestusala all kaitse-eeskirjas on mõeldud olemasolevat õuemaat kōlvikut.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud Hoiuküla ja Pärandmaastiku piiranguvööndis ehitiste püstitamine kinnistu olemasolevatel ja endistel hoonestusaladel, uue hoonestusala rajamine vastavalt välja kujunenud asustusstruktuurile, ehitise püstitamine hoonestuse tarbeks väljapoole hoonestusala. Haanja looduspargi mõistes on tegemist väärtusliku alaga, kus peamisteks maastikukaitseväärtusteks on külade asustumusmuster, külastruktuur, teed, hoonetekomplekside asukohad ja üksikhoonete paiknemine hoonete kompleksis. Hoiuküla piiranguvöönd on Haanja looduspargi külamaastiku mõistes kõige väärtuslikum ala, kus ehitiste püstitamisel tuleb maksimaalselt järgida piirkonnale omaseid ehitustraditsioone ja -võtteid, et tagada säilinud väärtuste kaitse (A.Merila, N. Nutt, M. Semm 2007). Uusi hoonekomplekse (hoonestusalasid) võib ehitada endistesse taluõuedesse või olemasoleva ning aegade jooksul välja kujunenud struktuuriga kooskõlas valitud uutele kohtadele (A.Merila, N. Nutt, M. Semm 2007).

Kaitseala valitseja nõusolekul on Tavaala, Keskusala ja Pargi piiranguvööndis lubatud ehitise püstitamine. Kuigi Haanja looduspargi maastikulise tsoneeringu teadustöös (A.Merila, N. Nutt, M. Semm 2007) tuuakse välja, et Keskusala piiranguvööndil võiks olla sarnased piirangud pärandmaastiku piiranguvööndiga on seda keeruline nõuda. Keskusalad on ülejäänud piiranguvöönditest kiiremini arenevad, sest sinna koonduvad peamised ärilised ja sotsiaalsed tegevused. Seetõttu on ta võrdsustatud Tavaala piiranguvööndiga, kus erinevalt Hoiuküla ja Pärandmaastiku piiranguvöönditest kaitsekorda spetsiifilisi regulatsioonitingimusi ehitise püstitamiseks ei seata. Pargi piiranguvööndis on lubatud ehitise püstitamine vaid juhul kui on tagatud ajalooliselt kujunenud planeeringu, dendroloogiliselt, kultuurilooliselt, ökoloogiliselt, esteetiliselt ja puhkemajanduslikult väärtusliku puistu ning pargi- ja aiakunsti hinnaliste kujunduselementide säilimine.

Piiranguvööndis on keelatud biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetiste kasutamine metsamaal, veekogus ja poollooduslikel kooslustel, välja arvatud herbitsiidi kasutamine kaitseala valitseja nõusolekul invasiivse võõrtaimeliigi tõrjeks. Veekogud, metsad ja poollooduslikud kooslused on looduslikud alad, kus biotsiidide, taimekaitsevahendite ja väetiste kasutamine muudab oluliselt koosluse ökoloogilist seisundit. Invasiivseteks taimeliikides on käesoleva määruse kohaselt võõrliigid, mis inimese tahtlikul või tahtmatul kaasabil kinnistuvad uue levikuala looduslikes või poollooduslikes elupaikades ning muudavad seal oluliselt ökosüsteemide struktuuri ja protsesse, mistõttu on nende tõrje kaitseala valitseja nõusolekul metsamaal,

veekogudes ja looduslikul rohumaal herbitsiidiga lubatud. Kaalutusotsuse juures tuleb arvestada alternatiivsete tõrjeviiside kasutamise võimalikkusega.

Piiranguvööndis on keelatud maavara kaevandamine. Maavara on looduslik kivim, setend, vedelik või gaas, mille omadused või mille lasundi lasumistingimused vastavad maapõueseaduse § 9 lõike 1 alusel kehtestatud nõuetele või uuringu tellija esitatud nõuetele ja mille lasund või selle osa on keskkonnaregistris arvele võetud. Haanja looduspargis maavarasid ei esine ning maardla rajamine tooks kaasa maastikuilme ja elurikkuse kahjustumise, mistõttu on maavara kaevandamine keelatud. Maavara kaevandamine ei ole maapõue kasutamine, mida kinnisasja omanik või kinnisasja kasutusõigust omav isik võib teha üldgeoloogilise uurimistöo loata, uuringuloata või kaevandamisloata, kui seda tingib kinnisasja kasutamise vajadus. Maapõue kasutamist kaitse-eeskiri ei reguleeri.

Piiranguvööndis on keelatud puhtpuistute kujundamine ja energiapuistu rajamine. Metsakoosluste soodne seisund on tagatud kui puistu vanuseline ja liigiline koosseis on võimalikult mitmekesine, see loob soodsaid elupaigatingimusi erinevatele liikidele. Puht- ja energiapuistute bioloogiline mitmekesisus on väike, sobivad elutingimused on tagatud vaid vähestele liikidele.

Piiranguvööndi poollooduslike koosluste ja rohumaade esinemisaladel on nende ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalik rohu niitmine, loomade karjatamine ning puu- ja põõsarinde harvendamine. Poolloodusliku koosluse niitmine on lubatud alates 25 juunist, kui kaitsekorralduskavas või liigi tegevuskavas ei ole sätestatud teisiti. Pärandkoosluste toetuskeemides on niitmise algustähtjaks 10 juuli ning seda on võimalik vähendada kaitse-eeskirjale või kaitsekorralduskavale tuginedes. Haanja looduspargis esinevad pool-looduslikud kooslused hajusalt ja väiksepinnaliselt, mistõttu pole nende tähtsus erinevate linnuliikide elupaigana väga oluline. Peamiselt lindude pesitsusaegset häirimist vältiv niitmise alguskuupäev on seetõttu toodud 25. juunisse, kui kaitsekorralduskavas või liigi tegevuskavas ei ole sätestatud teisiti.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis vajab kaitse-eeskirja kohaselt kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või seisundit. Kui tegevust ei esitatud kaitseala valitsejale kooskõlastamiseks või tegevuses ei arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärasest ootust sellise tegevuse õiguspärasuse suhtes. Keskkonnaministeeriumil või Keskkonnaametil on keskkonnamõju hindamise järelevalvajana õigus määrata kaitseala kaitseks keskkonnanõudeid, kui kavandatav tegevus võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või seisundit.

Haanja looduspark asutati 1991. aastal maastikukaitseala baasil. Esimene kaitse-eeskiri võeti vastu 1995. aastal ning seda muudeti 1999. aastal. Muutunud olude tõttu ja muudetud õigusaktide ning uute inventuuriandmete põhjal tuli välja töötada uus kaitse-eeskiri.

Kaitseala kaitsekorra väljatöötamisel on arvesse võetud kaitsealal esinevaid loodusväärtusi ja kehtivat kaitse-eeskirja, kaitseala tzoneeringu ning kaitsekorra kohta

koostatud ekspertide arvamusi. Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud sellises ulatuses, et need tagaksid kaitsealal esinevate liikide ja looduslike ning poollooduslike elupaikade soodsa seisundi, samuti elustiku mitmekesisuse ja maastikuilme säilimise. Leebem kaitsereežiim seaks ohtu kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamise ja kaitseväärtuste säilimise.

Kehtima hakkav kaitsereežiim tagab Haanja looduspargis väljakujunenud või kujunevate looduslike ja poollooduslike koosluste ning kaitstavate liikide elupaikade soodsa seisundi.

Haanja looduspargi planeeritav pindala on 16 950 ha, sellest jätkuvalt riigi omandis olevat maad 1088 ha, riigimetsamaad 712 ha, ning eramaad ja muud maad kokku 15 120 ha. Sihtkaitsevööndisse jääb Haanja looduspargis 1184,32 ha. Kaitseala üldpindala suureneb võrreldes varasemaga 50 ha ning sihtkaitsevööndite pindala 501,85 ha.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Haanja looduspargi kaitsekorra kavandamisel on lähtutud looduskaitseaduses esitatud nõuetest ning arvesse võetud vastavust Euroopa Liidu õigusele, eelkõige EÜ nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loomastiku ja taimestiku kaitse kohta ja Euroopa parlamendi ja nõukogu direktiivile 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta. Haanja loodusparki jääv ala on Vabariigi Valitsuse 2004. a 05. augusti korralduse nr 615-k "Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri" punkti 1 alapunkti 5 kohaselt ja punkti 2 alapunkti 39 kohaselt määratud Natura 2000 võrgustiku alaks.

4. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Maamaksuseaduse § 5 lg 4 kohaselt arvutab maamaksu välja ja maamaksu kogub Maksu- ja Tolliamet, kellele selleks vajalikud andmed esitavad kohalikud omavalitsused. Seega kaasneb eelnõu jõustumisega kohalikele omavalitsustele laekuvate maamaksutulude muutumine. Maamaksutulu muutumise summa selgub Maksu- ja Tolliametisse informatsiooni laekumisel, mida arvestab Rahandusministeerium riigi ja kohalike omavalitsuste eelarvete tasandusfondi kujundamisel.

Maamaksuseaduse § 5 lg 4 kohaselt makstakse piiranguvööndi maalt maamaksu 50% maamaksumäärast. Sellega korrigeeritakse valdade eelarvesse laekuva ja riigi eelarvest kompenseerimist vajava maamaksu suurust. Määruse jõustumisega jääb erinevate kinnistute eest laekumata Haanja vallal 4784, Vastseliina vallal 1504, Lasva vallal 1545 ja Võru vallal 316 krooni maamaksutulu. Rõuge vallas suureneb maamaksutulude laekumine 1115 krooni võrra.

Maamaksuseaduse § 4 lg 1 p 6 kohaselt ei maksta maamaksu vastava omavalitsusüksuse haldusalal asuvalt munitsipaalmaalt.

Vastavalt maamaksuseaduse § 4 kaasneb eelnõu jõustumisega kohalikele omavalitsustele maamaksutulude vähenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuarist.

Määruse jõustumine ei too kaasa uute organisatsioonide moodustamist.

5. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

Jaanus Tamkivi
Minister

Rita Annus
Kantsler